

ІСТОРІЯ ЗАРОДЖЕННЯ ІКОНИ ПРЕОБРАЖЕННЯ ГОСПОДНЬОГО ТА ЇЇ БОГОСЛОВСЬКИЙ ВИМІР

THE HISTORY OF EMERGENCE OF THE ICON OF TRANSFIGURATION OF OUR LORD AND ITS THEOLOGICAL DIMENSION

Сабат П. В.,

доктор східних церковних наук, кандидат
історичних наук, доцент кафедри літургійних
наук, Український католицький університет
(Україна, Львів),
e-mail: cabat_petro@ucu.edu.ua,
orcid: 0000-0003-3226-0301

Sabat P. V.,

Doctor of Oriental Church Sciences, Candidate
of Historical Sciences, Associate Professor,
Department of Liturgical
Sciences, Ukrainian Catholic University
(Ukraine, Lviv),
e-mail: cabat_petro@ucu.edu.ua,
orcid: 0000-0003-3226-0301

В публікації доведено, що ікона Преображення
Господнього відображає подію, що відбувалася на
горі Тавор де І. Христос перед своїми учнями Пе-
тром, Яковом, та Йоаном) преобразився, що міс-
титься описана в Євангелії від Мт. 17, 1-8; Мк. 9,
1-8; Лк. 9, 28-36.

В статті висвітлений розвиток композиційно-
го формування ікони Преображення Господнього
протягом першого тисячоліття в Церкві. Дослі-
джено, що найдавніша збережена ікона Преоб-
раження Господнього походить з IV ст. Виявлено,
що в Україні найдавніша збережена ікона Преоб-
раження Господнього походить із XIV століття.

Автором у праці розкрито, в який спосіб пи-
шучи ікону Преображення Господнього іконописці
передавали у своїх іконографічних образах біблійні
події, та які символічні засоби для цього викорис-
товували. Вказано, що особливістю ікони Преоб-
раження Господнього є збереження єдності між
намальованим на іконі з сказаним в Євангелії від
Мт. 17, 1-8; Мк. 9, 1-8; Лк. 9, 28-36 і поданим в
літургійних текстах даного свята.

Підкреслено, що в українських церквах Київ-
ської традиції в сьогоденні можна зустріти у хра-
мах в іконостасі ікону Преображення Господнього.
Наголошено, що під час свята Преображення
Господнього (19 серпня) на утрени вона виставля-
ється на аналої (чи тетраподі) для почитання ві-
рним.

Ключові слова: ікона, ікона Преображення
Господнього, храм, іконостас, символіка, іконогра-
фія, мистецтво.

*The publication proves that the icon of the Trans-
figuration of our Lord depicts the event that took place
on mount Tabor, where Jesus Christ was transfigured*

*before his disciples (Peter, James, and John), what is
described in the Gospel from Matthew 17, 1-8; from
Mark 9, 1-8; from Luke 9, 28-36.*

*The article represents the composition formation
development icon of Transfiguration of our Lord in the
Church during the first millennium. The research has
shown that the oldest surviving icon of Transfiguration
of our Lord dates from the 4th century. It has been
found out that the oldest surviving icon of the Trans-
figuration of our Lord in Ukraine was depicted on the
14th century.*

*The author of the article shows how icon of the
Transfiguration of our Lord painters depicted biblical
events in iconographical images and what symbolic
means they used. It has been noted that a distinctive
peculiarity of the Transfiguration icon is the unity of
what is depicted in the icon, what is described in the
Gospel from Matthew 17, 1-8; from Mark 9, 1-8; from
Luke 9, 28-36 and what is placed in the liturgical texts
for the feast.*

*It has been stated that nowadays one can observe
the Transfiguration of our Lord icon on the iconostasis
in some chapels of Ukrainian Churches of the Kyivan
tradition. It has been emphasized that during the mat-
ins of the Transfiguration of our Lord (August 19) the
icon is placed on the analogion (or tetrapodion) for
veneration by the faithful.*

Keywords: icon, icon of the Transfiguration of our
Lord, church, iconostasis, symbolism, iconography,
art.

**Постановка проблеми. Актуальність до-
слідження** полягає у відображенні об'єктивної
реконструкції історичного процесу, присвяче-
ного вивченню ікони Преображення Господ-
нього в Церкві, а також розкриттю єдності, яка
існує між подією описаною в Євангелії від Мт.
17, 1-8; Мк. 9, 1-8; Лк. 9, 28-36, виникненням
церковного тексту свята (в честь Преображен-
ня Господнього) та повстанням ікони.

Постановка завдання. Метою статті є
висвітлити процес зародження та формуван-
ня ікони Преображення Господнього в Церкві
у часі першого тисячоліття, а окрім того ви-
явити, яка існує єдність між подією описаною
в Євангелії від Мт. 17, 1-8; Мк. 9, 1-8; Лк. 9,
28-36, церковним тестом свята Преображення
Господнього та іконою. **Завданням статті** є
коротко розглянути найстарші ікони Преоб-
раження Господнього Київської Русі, а саме
ікону XIV століття, що зберігається в Націо-
нальному музею імені Андрея Шептицького у
Львові та ікону XIV століття, що зберігається в
Третьяковській галереї у Москві. Проаналізу-
вати іконографічні зображення, що є найбільш
притаманні іконі Преображення Господнього
в східній традиції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.
Хоча проблематика дослідження ікони Преоб-
раження Господнього у візантійській іконогра-
фії не є новою, проте вона, ще не була предме-
том індивідуального та ґрунтовного фахового
історично-богословського дослідження в су-

часному українському науковому опрацюванні. На сьогодні, лише тільки загально, підняту тематику розглядали у своїх працях такі дослідники як С. Алексєєв [1, с. 234-237], Ю. Бобров [9, с. 98-99], Я. Креховицький [6, с. 150-151], І. Язикова [15, с. 185-192], та інші.

Наукова новизна. Вперше буде розкрито єдність, яка існує між подією описаною в Євангелії від Мт. 17, 1-8; Мк. 9, 1-8; Лк. 9, 28-36, церковним текстом свята Преображення Господнього та іконою, що представляє візуально у фарбах дану подію.

Виклад основного матеріалу дослідження. У східній традиції особливе місце у святкуванні кожного церковного свята посідає святкова (празнична) ікона [8, с. 7], яка візуально представляє те, що оспівує в даний день Церква на богослужіннях. Вона через кольори фарб промовляє до віруючих і закликає їх глибоко переосмислити дану подію.

Серед дванадесятих великих свят літургійного року Східної Церкви, особливе місце посідає святкування свята Преображення Господнього, яке відоме вже з IV століття із Єрусалиму [5, с. 448].

Подію Преображення Господнього (на основі якого повстало церковне свято Преображення Господнє) описують три євангелісти: Матей, Марко, Лука [11]. Тексти даної події (із Святого Письма) представляємо для порівняння і ознайомлення із ними в наступній таблиці.

Подія Преображення Господнього представлена трьома євангелістами свідчить про славу майбутнього віку, яке відкриється в другім приході Христовім у славі [11]. Подія Преображення говорить про царство слави, преображення світу. Свідчення апостола Петра перед лицем цієї події Господи добре нам тут бути, говорить про Царство Боже, яке було прийшло в силі на землю на деяку мить. Апостолу Петру хотілося утримати його, але воно цьому світу не належить, тому і зникло, хоча було в цьому світі [11]. Тільки в другім приході Господи Бога в славі - Царство Боже прийде і буде існувати вічно, а на горі Таворі чудесне ведіння Царства Божого погасло і апостоли сходять з гори почувли знову себе в непросвітленій владі князя світу цього, серед біснуватих, хворих, маловірних... [11].

Подія Преображення Господнього заклала основу не тільки для виникнення свята, але і для створення йому відповідних церковних текстів. Йоан Дамаскін та Косма Маюмський [5, с. 450] створюючи богослужбові тексти даному святу старалися передати подію преображення І. Христа на горі Тавор, як найкраще. Вже на богослужінні вечірні свята, Церква оспівує подію Преображення Господнього, такими словами: «На Таворську гору привів ти, Господи,* верховних пророків — Мойсея та Іллю,* щоб вони безспірно засвідчили твоє Божество* та що ти є воістину осяйністю Отцевого ества,* що володіє живими і мертвими.* Тому й хмара,

Мт. 17, 1-8 [12, с. 27-28]	Мк. 9, 1-8 [12, с. 58]	Лк. 9, 28-36 [12, с. 87-88]
<p>По шістьох днях узяв Ісус Петра, Якова та Йоана, його брата, повів їх окремо на високу гору і переобразився перед ними: обличчя його засяяло, наче сонце, а одежа побіліла, наче світло. І ось з'явилися їм Мойсей та Ілля і з ним розмовляли. Озавсь Петро й каже до Ісуса: «Господи, добре нам тут бути! Як хочеш, розташую тут три намети: один для тебе, один для Мойсея і один для Іллі». Він говорив іще, аж ось ясна хмара огорнула їх і з хмари стало чути голос: «Це – мій улюблений Син, що я його вподобав: його слухайте». Почувши це, учні впали обличчям до землі й злякались вельми. Ісус же підійшов, доторкнувся до них і каже: «Устаньте, не страхайтесь!» Підвівши свої очі, вони не бачили нікого крім самого Ісуса.</p>	<p>І сказав їм: «Істинно кажу вам: Є деякі з отут присутніх, що не знають смерти, аж поки не вздріють Царства Божого, що прийде у могутності». Шість же день по тому бере Ісус із собою Петра, Якова та Йоана і веде самих їх окремо на високу гору. І переобразився перед ними: одежа його заблищала й так вельми збіліла, що на землі й білильник так не вибілів би. Й Ілля з'явився їм з Мойсеєм, і говорили з Ісусом. Заговорив і Петро та й каже до Ісуса: «Учителю, добре нам тут бути! Зробімо ж три намети: тобі один, Мойсеєві один та Іллі один». Не знав бо, що сказати, тому що страх був огорнув їх. І наступила хмара й отінила їх, а з хмари пролунав голос: «Це Син мій возлюблений, слухайтеся його!» Але, оглянувшись негайно навколо, не побачили вже нікого, крім самого Ісуса з ними.</p>	<p>Днів з вісім по оцій розмові Ісус узяв з собою Петра, Йоана та Якова й пішов аж на гору помолитись. І коли він молився, вигляд його обличчя став інший, а одежа – біла та блискуча. І ось два мужі з ним розмовляли: були то Мойсей та Ілля, що, з'явившись у славі, говорили про його смерть, якої він мав зазнати в Єрусалимі. Петро і його товариші були зморені сном. Та як пробудилися, побачили його славу і двох мужів, що з ним стояли. А коли ці відходили від нього, Петро промовив до Ісуса: «Наставниче, добре нам тут бути! Зробімо три намети: один тобі, один Мойсеєві й один Іллі». Він не знав, що говорить. Коли він говорив це, насунулася хмара й огорнула їх, а учні налякались, як ті ввійшли у хмару. І залунав голос із хмари: «Це Син мій, Вибранець, слухайте його!» І коли пролунав цей голос, Ісус один зостався. Учні мовчали, і нічого з того, що бачили, нікому тоді не оповідали.</p>

немов тінь, огорнула апостолів,* і голос Отця згори, із хмари, голосно прорік їм, промовляючи:* Це той, кого я з лона перед ранньою зорею зродив* — Син мій улюблений, що його я послав,* щоб він спасав охрищених, які з вірою визнають Отця і Сина і Святого Духа,* що нерозділено творять єдине могутнє Божество.* Його слухайтеся!* ...» [9, с. 968].

На богослужінні утрени свята, Церква закликає вірних відати хвалу і честь Богочоловікові Ісусу Христу, який преобразився перед своїми учнями на горі Тавор, такими словами: «Взяв Христос з собою окремо Петра, Якова й Івана на високу гору* і преобразився перед ними.* Тоді лице його засяяло, як сонце,* а одежа його стала біла, як світло.* З'явилися ще й Мойсей та Ілля, і розмовляли з ним,* хмара теж ясна покрила їх,* та й голос із хмари було чути, що промовляв:* Це Син мій улюблений, якого я вподобав. Його слухайте!» [9, с. 976].

Починаючи із богослужіння вечірні свята та завершуючи Божественною Літургією, Церква радіє події преображення Господнього та прославляє її такими словами тропаря: «Преобразився ти на горі, Христе Боже,* показавши учням своїм славу твою,* за їх спроможністю.* Молитвами Богородиці нехай засяє і нам грішним* світло твоє повсякчасне.* Подателю світла, — слава тобі!» [9, с. 1310].

Автори богослужбових текстів свята звертаються до І. Христа, щоб він опромінив вірних своїм світлом та направив їх на дорогу своїх заповідей, такими словами: «Ти, що* на Таворській горі преобразився у славі* й учнями своїм показав славу свого Божества,* опроміни й нас, Христе Боже, світлом твого розуміння* і направ на дорогу своїх заповідей,* єдино добрий Чоловіколюбче [9, с. 969]».

Подія преображення Господнього не тільки дала поштовх до встановлення свята в Церкві та написання для нього відповідних текстів, але і до розвитку іконографії. Л. Бурковська стверджує, що «Перші візуальні втілення сюжету Преображення подавали у дусі символіко-алегоричних зображень ранньохристиянського мистецтва» [3]. В той же час перші іконічні зображення Преображення Господнього з'явилися в IV столітті в часі зародження самого свята.

До найстарших іконічних зображень Преображення Господнього відноситься зображення датоване IV ст. «що міститься на релікварії так званому “Лінсанотеці із Брестії”, зробленому у формі хреста із рельєфною вставкою зі слонової кістки [...]» [13]. На ньому зображений І. Христос і двоє безбородих чоловіків, яких благословляє рука Господня. Окрім того на ньому також зображені апостоли, що припали до землі [13].

До найдавніших храмових зображень, які представляють подію преображення Господнього відноситься мозаїка апсиди Сан-Аполлінаріо-ін-Классе з VI ст., міста Равени

[2, с. 98-99]. У центрі апсиди на мозаїці зображено хрест у колі зірок, з одного боку хреста зображений пророк Мойсей, а з іншого боку пророк Ілля, а над хрестом – десниці Бога-Отця. У нижній частині над хрестом зображено гору Тавор, яка вкрита деревами і трьох агнівців, які символізують апостолів (Петра, Якова та Йоана) [3].

До давніх храмових зображень також слід віднести і мозаїку із храму святої Катерини з гори Синай, що датується VI століттям [10]. На ній зображено шість постатей. Ісуса Христа зображено у світлому одязі, який виділяється на тлі темного круга-мандорли, темнота якої поступово густішає від країв до середини [13]. Мойсей та Ілля, зображені з бородами [13] по обох сторонах Ісуса Христа. На мозаїці зображенні також і три апостоли: Петро, Яків та Йоан. Об'єднаним елементом іконографічної композиції служать промені “Слави”, що спрямовані у всі боки, та особливо зосередженні на фігурах пророків та апостолів» [13].

Подія преображення Господнього була однією із найпопулярніших сюжетів для візантійських іконописців першого тисячоліття. На більшості ікон того часу є поміщено зображення І. Христа, який возноситься над горою і випромінює промені світла, а нище нього зображенні сидячі пророки Старого Завіту (Мойсей та Ілля) та учні (Петро, Яків та Йоан). В наступні часи у візантійській іконографії ікона в честь Преображення Господнього переважно зберігала свої притаманні риси.

Найдавнішою іконою Преображення Господнього збереженою в Україні є ікона із XIV ст., що знаходиться в Національного музею імені Андрея Шептицького у Львові [4]. Вона відома, як ікона Преображення із Бусовиська [4]. Ікона зображає І. Христа в білому одязі, проте він не стоїть на горі, а знаходиться в невагомості, тим самим показується і виявляється Його Божественна суть. Від нього виходять промені, які освітлюють трьох Його улюблених учнів Петра, Якова та Йоана. Хоча, ікона внизу пошкоджена, проте вона вражає своєю монолітністю і витонченістю у барвах [4]. Вона представляє нам український іконописний шедевр, який через століття дійшов до наших днів.

Однією із відомих ікон Преображення з XIV ст., є також ікона, що зберігається в Третьяковській галереї [7, с. 94], яку вважали, що написав був Феофан Грек [1, с. 237; 10]. Вона зображає гору Тавор, а на її вершині преображеного І. Христа в білому одязі, що сяє. Поряд із ним зображенні старозавітні пророки, а внизу апостоли, свідки чуда. Посередині даної ікони в правій частині зображені також І. Христос із учнями, що піднімаються на гору Тавор, а в лівій частині І. Христос із учнями, що зійдуть з гори [1, с. 237].

«Композиція “Преображення Господне” – один з найскладніших за семантикою сюжетів

християнської іконографії» [3]. Особливого богословського значення іконописної композиції “Преображення Господнього” було надано у період розвитку ісихазму в XIV ст., святыми отцями. Ікона Преображення є містичною. Вона зберігає догматичний зміст, що зашифрований у кожній її деталі [3]. Вона представляє єднання людини з Богом [15, с. 192].

Головна увага на іконі Преображення звернена на центральне людське зображення Ісуса Христа, який є джерелом світла [13]. Він зображений у білих ризах, в мандорлі слави [15, с. 185]. Мандола на іконі Преображення складається з трьох сфер, які є «символом триєдності божества» [3]. «Іконописці, змальовуючи ореол, компонували мандорлу з трьох елементів та відводили від неї три промені, підкреслюючи цим положення про те, що фаворське світло було притаманне трьом ликам Трійці» [7, с. 94]. Три «промені, які виходять від його постаті мають чітку геометричну форму. Ця геометричність вказує, що світло, яке виходить від Нього не є створеним» [11]. Ці «ореоли» змінюють свій колір від світлішого до темнішого в напрямку І. Христа, тобто до центру, що «[...] символізує “темряву” Божої слави, її непізнанність [...]» [13].

Одяг І. Христа представлений на іконі переважно білий, що асоціюється з божественним світлом [3]. Руки Спасителя на іконі представлені так, що Він у лівій руці тримає сувій, що символізує «[...] сувій нового закону, суттю якого є любов, яку поклонянка наслідувати людина (Йо. 13:34). Правицюю Христос благословить світ, заради спасіння якого Він прийшов на землю (Йо. 3:17)» [6, с. 150].

Фон ікони золотистий він «[...] відіграє в композиції роль своєрідного джерела освітлення і є водночас символом небесного сяйва преображеного світу» [3].

Ікона Преображення, як можна зауважити, має своєрідний поділ, вона складається з двох частин. У першій частині ми бачимо зображення пророка Іллі, який стоїть по правиці І. Христа, та боговидця Мойсея, що стоїть по лівиці І. Христа, а у другій частині є зображені апостоли: Петро, Яків та Йоан, які на деяких іконах є змальовані в падинні чи лежачими обличчям до землі.

У першій частині ікони Преображення ми бачимо пророка Іллію та боговидця Мойсея.

Вони зображенні нахиленими до І. Христа, саме цей штрих створює «[...] невидиме коло, показуючи тим самим, що вони стали учасниками Трійчного Божественного життя» [13].

Ці два праведники особисто розмовляли з Богом та «обмежено бачили» Господа, адже хто побачив би Його одразу б помер (Вих. 33: 20-22). Вони розмовляли з І. Христом споглядаючи Його «з лица в лице», який є «об’явленням Отця» [6, с. 150-151].

Пророк Ілля на іконі знаходиться по правиці І. Христа; він прийшов з раю; він з довгою бородою та довгим волоссям; він представляє пророків. Оскільки він прийшов з раю, то символізує тих, що живуть [13]. Натомість старозавітний боговидець Мойсей представляється «[...] по лівиці І. Христа; він взятий з аду; він з короткою бородою та гладким волоссям, він з сувоем в руках, який символізує принесення народові Закону Божого». Мойсей символізує тих, що померли [13]. Зображенні на іконі старозавітні праведники «[...] вказують на основну ціль життя кожної людини – богоспілкування» [13].

На другій частині ікони є зображенні перелякани апостоли, які не можуть встояти «перед величю слави». Вони переважно зображені падаючими на землю або, лежачими після переляку на землі.

Зображення апостолів на іконі, протиставляється старозавітним праведникам. Вони зображенні, як представники Нового Завіту, Церкви Христової. Серед них трьох лише апостол Петро дивиться на І. Христа, немовби з ним розмовляє, оскільки, ще перед приходом Ісуса з апостолами на гору Тавор він єдиний визнав Його божество, Його синівство з Отцем і тут на горі лише він може глянути на Господа [13], тому що «саме віра є передумовою богоспілкування [...]» [13]. Інші апостоли, Яків та Йоан не в змозі глянути на І. Христа, тому лежать обличчям до землі. Весь одяг апостолів на іконі зображений, як такий, що просякнутий таворським світлом. Він символізує співучасть їхню у преображенні Господа.

На іконі Преображення також є зображені подекуди і інші предмети, як гора, куші та дерева, які несуть в собі певний богословський зміст. Дивлячись на ікону бачимо, що гора є зображена сходишками, тобто вихід на гору, до богоспілкування йде поступово із рівня на рівень. Особливістю зображеної гори на іконі є те, що вона складається з трьох виступів, що немов приготувляють місця для І. Христа та старозавітніх боговидців. Виступи для Мойсея та Іллі зображенні подекуди і іншими навіть кольорами, ніж ціла гора, показуючи цим їхню відстороненість від земного життя.

На багатьох іконах представляються каміння гори, які освітлюються таворським світлом, «таким чином ціла видима природа стає об’єктом “споглядання природи”, “школою душі”, дозволяючи краще пізнати Отця» [14, с. 116].

Споглядаючи інші предмети, що є зображені подекуди на даній іконі, як дерева, куші зауважується, що вони є дуже мініатюрного розміру, порівняно з постатями І. Христа, старозавітних боговидців та апостолів. Це тому, що людина повинна заглиблюватися «[...] у незбагненне таїнство людської особи, у таїнство Божого образу в людині» [13]. Все «[...] злегка освітлюється Світлом Божества – людина починає через життя у Христі споглядати задум Божий у творінні. Зникають корисливість, пожадливість, натомість приходять пошанування до природи та вмиле користування нею» [13].

В українських церквах Володимирового хрещення в сьогодні можна зустріти у храмах в іконостасі ікону Преображення Господнього. Вона під час свята Преображення Господнього (19 серпня) також на утрени особіно виставляється на аналої (чи тетраподі) для почитання вірним.

Лише в храмі під час святкування свята Преображення Господнього вповні можна відчутти єдність між подією, яка святкується, літургійним текстом, який її оспівує та іконою, яка її представляє. Завдяки поєднанню події, яка оспівується в богослужбових піснеспівах та візуально споглядається на іконі стає краще людині прийти до розуміння суті свята.

Подію Преображення Господнього можемо побачити також представлену і на картинах де І. Христос зображений, як той, що виводить учнів на гору Тавор і сходить з ними вниз, де наголос є покладений на необхідності сходження на гору богопізнання, але водночас також на необхідності сходження (повернення) до реальності.

Висновки. Ікона Преображення Господнього появилася та служить унаочненням і переданням подій описаних трьома євангелистами в Святому Письмі.

Іконографічне зображення Преображення Господнього появилос в IV ст., [13]. Воно являється одним з найскладніших сюжетів християнської іконографії [3]. Особливого богословського виміру йому було надано у період розвитку ісихазму в XIV ст.

Важливим напрямком в продовженні дослідження даної тематики може стати вивчення іконостасних чи аналоїчних (тетраподних) ікон Преображення Господнього українських церков Київської традиції XVII-XX ст.

Список використаних джерел

1. Алексеев С. Энциклопедия православной иконы. Зримая истина. – Санкт-Петербург: Сатис, 2004. – 335 с.
2. Бобров Ю. Основы иконографии древнерусской живописи. – Санкт-Петербург, 1995. – 256 с.
3. Бурковська Л. Волинська ікона «Преображення Господнє» середини XVII століття зі збірки Національного музею народної архітектури та побуту України в контексті розвитку іконографії

сюжету. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.studii.com.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=58&Itemid=29

4. Гелитович М. У Львові зберігається найдавніша ікона Преображення з монастиря, заснованого князем Левом. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://galinfo.com.ua/news/u_lvovi_zberigaietsya_naydavnishia_ikona_preobrazhennya_z_monastyrya_zasnovanogo_knyazem_levom_349109.html

5. Катрій Ю. Пізнай свій обряд. – Видавництво ОО. Василян, Нью Йорк- Рим, 1982. – 493 с.

6. Креховецький Я. Богослов'я та духовність ікони. – Львів: Свічадо, 2002. – 184 с.

7. Лазарев В. Русская иконопись от истоков до начала XVI века. – Москва, 1983. – 152 с.

8. Лепакін В. Ікона і іконічність. / В. Лепакін; пер. з рос. Т. Тимо. – Львів: Свічадо, 2001. – 288 с.

9. Молитвослов. Часослов – Октоїх – Трійдь – Мінея. – Рим: Вид-во ОО. Василян, 1990. – 1373 с.

10. Поліщук Н. Ікона Преображення Господнього: споглядання задля утвердження віри. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://risu.ua/ikona-preobrazhennya-gospodnogo-splyadannya-zadlya-utverdzhennya-vidi_n75701

11. Сабат П. Преображення Господнє: коли темрява стає світлом, а світло – темрявою. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://xic.com.ua/z-istoriji-duhu/14-molytva/354-preobrazhennja-gospodnje-koly-temrjava-staje-svitlom-a-svitlo-temrjavoju>

12. Святе Письмо Старого та Нового Завіту. – Рим, 1990. – 1070+352 с.

13. Чупа О. Свято преображення Господнього. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dds.edu.ua/ua/articles/2/slovo/2004/271-transfiguration.html>

14. Шпідлік Т., Рупнік М. І. Про що розповідає ікона. – Львів: Свічадо, 1999. – 126 с.

15. Язикова И. Богословие иконы. – Москва, 1995. – 207 с.

References

1. Alekseyev S. Entsiklopediya pravoslavnoy ikony. Zrimaya istina. – Sankt-Peterburg: Satis, 2004. – 335 s.
2. Bobrov YU. Osnovy ikonografii drevnerusskoy zhivopisi. – Sankt-Peterburg, 1995. – 256 s.
3. Burkovs'ka L. Volyns'ka ikona «Preobrazhennya Hospodnye» seredyiny XVII stolittya zi zbirky Natsional'noho muzeyu narodnoyi arkhitektury ta pobutu Ukrayiny v konteksti rozvytku ikonografii syuzhetu. [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.studii.com.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=58&Itemid=29
4. Helytovych M. U L'vovi zberihayet'sya naydavnishia ikona Preobrazhennya z monastyrya, zasnovanoho knyazem Levom. [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: https://galinfo.com.ua/news/u_lvovi_zberigaietsya_naydavnishia_ikona_preobrazhennya_z_monastyrya_zasnovanogo_knyazem_levom_349109.html
5. Katryi YU. Piznay sviy obryad. – Vydavnytstvo OO. Vasyliyan, Nyu York- Rym, 1982. – 493 s.
6. Krekhovets'kyi YA. Bohoslov'ya ta dukhovnist' ikony. – L'viv: Svichado, 2002. – 184 s.
7. Lazarev V. Russkaya ikonopis' ot istokov do nachala XVI veka. – Moskva, 1983. – 152 s.

8. Lyepakhin V. Ikona i ikonichnist'. / V. Lyepakhin; per. z ros. T. Tymo. – L'viv: Svichado, 2001. – 288 s.
9. Molytvoslov. Chasoslov – Oktoyikh – Triod' – Mineya. – Rym: Vyd-vo OO. Vasylian, 1990. – 1373 s.
10. Polishchuk N. Ikona Preobrazhennya Hospodn'oho: spohlyadannya zadlya utverdzhennya viry. [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: https://risu.ua/ikona-preobrazhennya-gospodnogo-spoglyadannya-zadlya-utverdzhennya-viri_n75701
11. Sabat P. Preobrazhennya Hospodnye: koly temryava staye svitlom, a svitlo – temryavoyu. [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://xic.com.ua/z-istoriji-duhu/14-molytva/354-preobrazhennja-gospodnje-koly-temrjava-staje-svitlom-a-svitlo-temrjavoju>
12. Svyate Pys'mo Ctaroho ta Novoho Zavitu. – Rym, 1990. – 1070+352 s.
13. Chupa O. Svyato preobrazhennya Hospodn'oho. [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://dds.edu.ua/ua/articles/2/slovo/2004/271-transfiguration.html>
14. Shpidlik T., Rupnik M. I. Pro shcho rozpovidaye ikona. – L'viv: Svichado, 1999. – 126 s.
15. YAzikova I. Bogosloviye ikony. – Moskva, 1995. – 207 s.